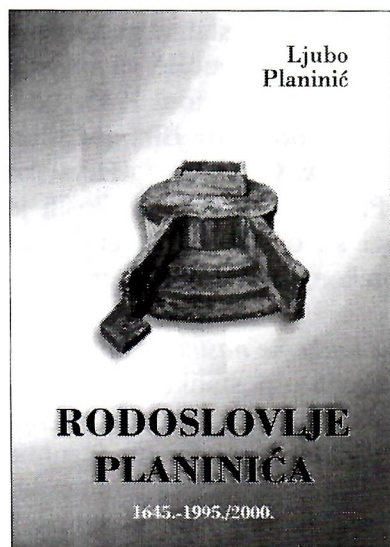

**Ljubo Planinić, RODOSLOVLJE PLANINIĆA,
Župni ured Kruševo, Kruševo - Mostar 2006., 685 str.**

Početakom 2006. god. izišla je iz tiska pozamašna knjiga od 685 stranica pod naslovom *Rodoslovlje Planinića*, autora Ljube Planinića. Osim posvete, predgovora i uvoda knjiga ima sedam poglavlja. Navodimo ih redosljedom: I. *Postanak i razvoj prezimena Planinić*, II. *Život i njegovo okruženje*, III. *Bračne zajednice i rađanje djece*, IV. *Razgranatost rodoslovlja*, V. *Razvoj prezimena po rodoslovljima*, VI. *Slikopis* i VII. *Dodatak*.

Autor je knjigu posvetio ženama, o čemu veli: “*Nego, ovu knjigu posvećujem, ujedno i pozdravljam sve one časne žene koje dođoše u Planinića, za Planinića, ostaviše i oca i majku, i rod svoj. Prigrišiše rod moj, prigrišiše dom i Planinića rod.*”

Predgovor je svojevrsna dilema autora. Borio se između ljubavi prema rodu i želje da mu se oduži i straha da ne bi učinio nešto što bi bilo koga povrijedilo. Ne bez razloga kaže: “Bilo me strah izdati ovo što sam o prezimenu istražio.” Kako pomiriti usmenu predaju i materijalne dokaze, koji često i nedostaju. Ljubav je nadjačala strah, a rezultat toga jest ova knjiga. Uvod je obrazloženje, plan i uputa za korištenje knjige. U kratkim crtama autor je naznačio sadržinu svakoga od prije spomenutih poglavlja.

Prvo poglavlje *Postanak i razvoj prezimena Planinić* ima tri naslova. U prvom od njih - *Geografska rasprostranjenost prezimena*, autor govori o matičnim (crkvenim) župama i matičnim mjestima u kojima su pojedini ogranci plemena Planinić trajno, na duži rok ili samo privremeno obitali. U početku su bile najvažnije dvije župne zajednice: za većinu Planinića bila je to prostrana župa Brotnjo, te Mostarski Gradac za Planiniće u Mostaru. U kasnijim razdobljima, usljed raseljavanja, ali i zbog reorganiziranja

i dioba postojećih župa, Planinići su svoje vjerske i duhovne potrebe ostvarivali u 17 župnih zajednica. Od mjesta u kojima su Planići prebivali najvažniji je Gradac, kao matično mjesto roda. Potom slijede Garišta - Jasenica - Trava kod Gabele, Cerno, Dragajice - Planina, kao druga ili treća stanja pojedinih domaćinstava iz Graca i Cerna. Već krajem 18. st. Planinići (Markov ogranak) nalazili su se u Mostaru. U Ljutom Docu su u drugoj polovini 19. st., kao i jedna obitelj mostarskih Planinića u Ljubuškom. Ostala mjesta obitavanja pojedinih obitelji iz roda Planinić, usljed odseljenja ili odlaska na ženinstvo bila su: Tepčići (1921.), Hrašljani kod Ljubuškog (1920.), Nevič Polje kod Travnika iz ogranka mostarskih Planića (1947.-1960.). U Gabeli je jedno domaćinstvo stalno nastanjeno od 1961. god. Migracije Planinića na šire prostore otpočele su između dva svjetska rata, a znatno intenzivnija postala su nakon 1945. god. Najviše odseljavanja bilo je u razna mjesta na prostoru BiH (Mostar, Sarajevo, Travnik, Brčko, Banjaluka, Zenica, Čitluk, Čapljina...) i Hrvatsku (Osijek, Zagreb, Dubrovnik, Rijeka, Split, Ploče, Vinkovci...) i u Vojvodini (Bajmok, Subotica). Pojedinci su odseljavali u europske zemlje (Njemačka, Francuska, Engleska) i u prekomorske zemlje (Australija, Argentina, Urugvaj, SAD).

U drugom naslovu ovog poglavlja *Predaja i vrijeme nastanka prezimena Planinić*, autor je u šest verzija zabilježio tradiciju o postanku i motivaciji nastanka imena (prezimena) Planinić. U svakoj od njih, u izmijenjenim okolnostima, motiv je planinina. Od pisanih vrela o prezimenu Planinić najznačajnija su dva popisa katolika Apostolskog vikarijata za otomansku Bosnu, u kojima su popisi izvršeni po župama, unutar njih po selima i naseljima, te dalje po domaćinstvima. Prvi je popis iz 1742. god. vikara (biskupa) Pave Dragičevića, a drugi iz 1768. god. vikara (biskupa) Marijana Bogdanovića. I jedan i drugi popis samo su posvjedočili postojanje prezimena Planinić u Gracu, kao njihov najstariji do sada poznati spomen u pisanim vrelima. Što se vremena nastanka prezimena Planinić tiče, temeljem raspoloživih podataka iz spomenutih popisa i matica župe Brotnjo, primjenom analogije (razmjera) duljine ljudskog vijeka, autor pretpostavlja da bi to moglo biti oko 1645. god. U tu godinu smješta rođenje Ante Planinića, spomenutog u popisu biskupa Pave Dragičevića. S jezičnog stajališta prezime Planinić motivirano je *planinom* i pripada trećoj grupi u sustavu hrvatskih prezimena, podskupini ekonima, koji odgovaraju na pitanje: gdje je tko živio (u dolini, brdu, planini...).

U naslovu *Države i vlasti, podrška i sprečavanje razvoja*, autor se osvrće na pet državno-političkih sustava, kroz koja je prošao rod Planinić, otkako se prati od 1645. god. pa do danas. Opća je karakteristika da su

okolnosti za razvoj i opstojnost roda bile nepovoljne. Naročito za osmanske vladavine uslijed političke, socijalne, ekonomske, pravne, vjerske i svake druge obespravljenosti. Svemu tome treba dodati i pogubne posljedice ratova, posebno onih u 17. st.: Kandijski 1645.-1669. i Veliki bečki (Morejski) 1682.-1699., te Prvi i Drugi svjetski rat, koji su desetkovali stanovništvo, izazivali migracije i druge štetne posljedice.

Drugo poglavlje *Život i njegovo okruženje* najvećim dijelom svoga sadržaja je etnološko-etnografsko, a govori o životu i običajima u plemenu Planinić. Najavljuje ga podnaslov *Zabilježene i zapamćene nepogode*, u kojem se kao negativni faktori razvoja navode glad (*gladne godine*), te bolesti i epidemije, poput kuge, variole, španjolice, tifusa i drugih. Kao kontrast tome jest *Civilizacijski razvoj*, u kojem autor prikazuje uvjete života Planinića u ovom vremenu, kada su htjenjem, svojim radom i novcem maksimalno iskoristili suvremena civilizacijska dostignuća (putevi, elektrifikacija, vodovod, telefonija, uvjeti stanovanja i dr.).

Etnološko-etnografski dio, koji slijedi, autor je pomno i detaljno obradio. Taj se sadržaj može svrstati u tri kulturna kruga: materijalnu kulturu, socijalnu ili društvenu i duhovnu kulturu. U domenu materijalne kulture detaljno je obradio i opisao: *Glavna zanimanja do 60-ih godina 20. stoljeća*, ito poljoprivredu (duhanarstvo, vinogradarstvo i uzgoj žitarica), stočarstvo i ostala zanimanja u koja se Planinići uključuju u novije vrijeme, od dolaska Austrije, a naročito poslije 1945. god. Uz ovo obradio je mnogobrojne pojmove i pomagala (oruđa) u ratarstvu, stočarstvu i ostalim zanimanjima. Njih preko 80 detaljno opisuje, dok preko stotinjak samo poimence navodi, štedeći prostor u knjizi. Ovo je, istodobno, pravo jezično blago koje je na ovaj način zabilježeno i otrgnuto od neminovnog zaborava.

U segmentu materijalne kulture obradio je i *Stambenu i gospodarsku arhitekturu*. Posebnu pozornost obratio je na stambenu (stojnu) kuću i njezin namještaj i opremu. Stambena kuća imala je dulji razvojni put od sedam etapa. Počelo se s kućom od pruća oblijepljene blatom ili od suhozida, sa slamnatim pokrovom, iz turskoga doba do suvremenih prostranih velikih kuća s opremom koju nudi suvremeni način stanovanja. Zanimljivi su i nazivi namještaja i predmeta svakodnevne uporabe u obiteljskoj kući. Autor ih je detaljno opisao i ukazao na njihovu namjenu. I ovo je, također, dio ne samo etnografske nego i jezične baštine. Spomenuti su i nazivi gospodarskih zgrada i prostorija posebne namjene.

Na kraju ovoga poglavlja jedna je posebna znanstvena oblast, a to je *onomastika*. U naslovu *Onomastika - imena i nadimci*, autor se pozabavio strukturom osobnih imena u pojedinim ograncima, promatrajući ih po horizontali (*vremenskim razdobljima*) i vertikalni (*kontinuitetu*). Uočava se

podosta širok izbor osobnih imena ali je njihova uporabna frekvencija neujednačena. Nadimci su u rodu Planinić bili česta pojava, a motivacija nastanka je raznolika. Bili su u praktičnoj uporabi kao sastavni dio neslužbene imenske formule pojedinca, obitelji i ogranka.

Treći prilog odnosi se na *Narodne nošnje*. Obrađeni su tipovi starih nošnji: muška i ženska i obuća, te predmeti i uresi za ukrašavanje tijela i odjeće. Nabrojani su i opisani dijelovi kompleta muške i dijelovi kompleta ženske stare nošnje. Osvrt je dat na naprave i pribor za preradu vune i izradu odjeće, kao i pribor za izradu obuće. Posljednja tema u ovom dijelu jest *Godišnja prehrana kućne čeljadi i osvrt na tradicionalna jela hercegovačke kuhinje*.

Iz kruga socijalne ili društvene kulture autor je obradio: *Životne dobi* - djetinjstvo, mladenaštvo, zrela i staračka dob; *Međuljudski odnosi i običaji* u obitelji; *Rodbinske veze i nazivi* na razini krvne rodbine; *Nazivi po osnovi tazine* (srodstva). Od oblika duhovne kulture autor je pokrenuo brojne teme. Razmatrao ih je na razini vjersko-crkvenoj, svjetovnoj i tradicionalnoj. U vjersko-crkvenoj razini osvrnuo se na glavne blagdane: Božić i Uskrs, te slavljenje sv. Ivana Krstitelja (Glavosjek) - zaštitnika župe Gradina, vjerske čine: krštenje, pričest, krizmu i ispraćaj umrlih. Dat je osvrt na duhovnost u prošlosti i sadašnjosti. Predmet prikaza su i duhovne potrebe (kroz župne zajednice), te duhovna zvanja (svećenici, redovnici, redovnice) i molitveno-duhovni život u rodu Planinić. Svjetovna i tradicijska duhovnost prikazana je kroza svatovska slavlja i običaje, dječje igre i školsku naobrazbu.

Treće poglavlje nosi naslov *Bračne zajednice i rađanje djece*. Prikazane su bračne zajednice od 1645. do 2000. god., a bilo ih je ukupno 488. Na početku su bračne zajednice zajedničkog rodoslovlja, a poznate su četiri od prvoga do četvrtoga koljena. Ostale bračne zajednice prikazane su posebno kroz pet ogranaka: Jurin - Jukin ogrnak (132), Ivanov (185), Jakovljevi - Topalov (120), Pavanov (20), Markov - mostarski ogranak (28).

Rađanje djece predstavljeno je tabelarno u 17 tabela po određenim kriterijima. Na prvom mjestu su djeca zajedničkog rodoslova, a potom slijedi tabelarni prikaz djece pet ogranaka kroz koljena, s naznakom koliko je bilo muških i ženskih, oženjenih i udatih, neoženjenih i neudatih, te smrtnost do 10 i do 20 godina i nepoznate sudbine. Druge table odnose se na prikaz rađanja djece po bračnim zajednicama po koljenima unutar ogranaka. Tu su i zajednički tabelarni prikazi.

Četvrto poglavlje ima naslov *Razgranatost rodoslovlja*. Sadrži 23 rodoslovne table roda (plemena) Planinić, rađene kao uzlazne rodoslovne table potomaka. Jedna je rodoslovna tabla zajedničkih predaka (I-IV

koljeno), pet je rodoslovnih tabli Jurina koljena, devet Ivanova ogranka, šest Jakovljeva (Topalova), te po jedna rodoslovna tabla Pavanova i Markova (mostarskog) ogranka. U tablama rodoslova, zbog prostornih ograničenja, upisani su samo muški potomci iako, u pravilu, tu ulaze i ženski potomci bračnih parova, ali bez potomstva ženskih potomaka rođenih nakon udaja u drugim rodovima. Kako su sva rođena djeca (muška i ženska) iskazana u poglavlju V. (petom), kroz osobne podatke o svakoj osobi, rodoslovne table imaju karakter tabli roda (plemena). Autor je učinio jedan korak više naznačivši u osobnim podacima u koje su rodove, udajom, otišli ženski potomci iz roda Planinić. Na taj način date su smjernice za izradu širih i obuhvatnijih rodoslova: *rodoslovnih tabli svoje*.

Poglavlje peto *Razvoj prezimena po rodoslovljima - osobni podaci o svakoj osobi*, najobimnije je poglavlje (str. 299-586). Prikaz je dat po ograncima, a na nižoj razini po bračnim parovima, donoseći za svaku osobu unutar bračne zajednice najvažnije podatke u životu osobe: rođenje, vjenčanje, smrt, ime i prezime bračnog druga i njegovih roditelja, mjesto podrijetla bračnog druga, kumove na krštenju i svjedoke na vjenčanju. Ukupno je u promatranom razdoblju u svim ograncima rođeno 1731 dijete.

Poglavlje šesto *Slikopis* sadrži iznimno bogatu fotodokumentaciju raspoređenu, prema srodnosti, u više od desetak skupina. Najvećim dijelom su etnografski predmeti, koji dopunjuju etnološko-etnografski tekst u drugom poglavlju knjige. Tu su npr. ilustracije iz matičnih knjiga, panoramski snimci matičnih mjesta Planinića, tipovi kuća, narodne nošnje, svatovska slavlja, predmeti i namještaj stojne kuće, sobni namještaj, predmeti, stvari i pomagala u gospodarstvu- poljoprivredi, duvanarstvu, vinogradarstvu i stočarstvu, te predmeti iz duhovnog i vjerskog života. Tu je i prikaz Etnomuzeja Ivana Planinića - Mandića iz Crnića kod Vida. Slikopis završava s dvije bešike, kao znak života, uz posvetu kao autorov dar potomcima.

Sedmo poglavlje *Dodatak*, sadrži *Bibliografiju* s popisom obimne izvorne građe koju je autor koristio, te popis literature. Pisac je uložio golemu energiju, trud i vrijeme ne samo u neposredno istraživanje, već i obilaženje brojnih arhiva, knjižnica i župnih ureda. Kao rezultat jest ova pozamašna knjiga od oko 700 stranica, koja svojim sadržajem i kvalitetom znanstvene obrade može zadovoljiti i zahtjeve znanstvenika, ali o običnog znatiželjnog čitatelja. Knjiga ima vrijednost s aspekta genealoškog, etnološkog, jezičnog i općekulturnog, te sa svim sadržajima uistinu predstavlja *Povijest roda Planinić*. Ova knjiga, sigurno, može izdržati svaku objektivnu kritiku i ostati djelom trajne vrijednosti.

Dr. Marijan Sivrić